

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ І МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН

Інститут глави держави

Навчально-методичний посібник для студентів.

Спеціальність: С 2 Політологія

Івано-Франківськ
2025

УДК 321.01

Москалюк М.Ф. Інститут глави держави: Навчально-методичний посібник для студентів. Спеціальність С 2. Політологія. 2-ге вид., допов. і перероб. Івано-Франківськ, 2025. 59 с.

Рецензенти:

Климончук В. Й. –доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Доцяк І. І. –кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії,
політології і міжнародних відносин Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника*

(протокол № 3 від 28 жовтня 2025року)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Опис навчальної дисципліни.....	6
Структура навчальної дисципліни.....	7
Навчальна програма курсу.....	15
Плани та методичні рекомендації до семінарських занять.....	21
Програмові вимоги.....	51
Рекомендована література.....	55

Вступ

Політологія – наука про політику та її взаємовідносини з людиною і суспільством. З огляду на те, що політика – складний соціальний феномен, вона потребує комплексного вивчення. Власне тому в рамках суспільствознавчих студій існує на сьогодні цілий ряд наук, які вивчають політику з різних точок зору.

Навчальний курс «Інститут глави держави» є однією з вибірових дисциплін, вивчається у 6 семестрі (ІІІ курс), загальна кількість год. – 90, з них аудиторних – 30, (лекцій – 12 год., семінарських занять – 18 год.), самостійна робота – 60 год., форма контролю – залік.

Метою викладання навчальної дисципліни «Інститут глави держави» є сформувати у студентів систему логічно завершених знань про важливу інституційну складову політичної сфери – інститут глави держави; познайомитися з основними формами функціонування главдержав, зокрема за різних форм правління та політичних режимів у світовому та вітчизняному контексті.

Основні завдання вивчення курсу «Інститут глави держави»:

- пояснити сутність основних понять і категорій навчальної дисципліни;
- проаналізувати функції, причини походження інституту глави держави;
- розглянути основні історичні та сучасні форми інституту глави держави;
- порівняти правові та політичні умови діяльності глави держави за різних форм державного правління;
- усвідомити значення глави держави для координації діяльності органів влади та інтеграції громадськості в умовах перехідного розвитку суспільства;
- проаналізувати механізми взаємовпливу глави держави та інших складових політичної системи;
- усвідомити важливість вивчення інституту глави держави для дослідження політичних явищ;
- розвивати політичний світогляд студентів на основі здобутих знань з даної навчальної дисципліни.

-опанування компаративним методом для здійснення порівняльного аналізу політичних інститутів взагалі та інституту глави держави зокрема.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- зміст понять „глава держави”, „інститут глави держави”, „монарх”, „президент”;
- форми (персоніфікації) глави держави;
- особливості республіканських та монархічних форм глави держави;
- типологію політичних систем з інститутом президентства;
- конституційний статус та повноваження президента як глави держави в сучасній Україні.

вміти:

- визначати повноваження глави держави за різних форм правління;
- давати характеристику різним формам глави держави;
- порівнювати політичний статус глав держав різних країн;
- аналізувати вплив глави держави на політичні процеси;
- аналізувати проблеми взаємодії президента з різними гілками державної влади в сучасній Україні.
- творчо і професійно виконувати курсові, дипломні, магістерські та інші наукові роботи.

Система оцінювання знань студентів регламентується Порядком організації та проведення оцінювання успішності студентів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника та включає в себе поточний і семестровий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять шляхом оцінювання усних або письмових відповідей з окремих тем навчальної дисципліни. Оцінки виставляються в національній та університетській шкалі: відмінно – 90-100 балів, добре – 70-80 балів, задовільно – 50-60 балів, незадовільно – менше 50 балів.

Семестровий контроль здійснюється у формі заліку.

Шкала оцінювання успішності

Університетська	Національна	Шкала ЕКТС
90 – 100	відмінно	A
80 – 89	добре	B
70 – 79		C
60 – 69	задовільно	D
50 – 59		E
25 – 49	незадовільно	FX
1 – 24		F

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів–3	Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»	за вибором	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 10 год.	Спеціальність (професійне спрямування): <u>С 2 Політологія</u>	Рік підготовки:	
		III	III
		Семестр	
Загальна кількість годин–90		VI	VI
Тижневих годин для денної форми	Освітньо-кваліфікаційний	Лекції	
		12	4
		Практичні,	

навчання: аудиторних–2 самостійної роботи студента–6	рівень: <u>бакалавр</u>	семінарські	
		18 год.	6 год.
		Лабораторні	
		___ год.	___ год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Індивідуальні завдання: ___ год.	

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	с	ла б	інд	с. р.		л	с	ла б	ін д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Вступ до курсу. Інститут глави держави: сутність і функції	10	2				8	10	2				8
Тема 2. Інститут глави держави змонархічною формою правління	10	2	2			6	8					8
Тема 3. Інститут глави держави з республіканською формою правління	10	2	2			6	14	2	2			10
Тема 4. Вибори та	12	2	2			8	12	2				10

заміщення глави держави												
Тема 5. Інститут глави держави на пострадянському просторі: порівняльний аналіз	14	2	4			8	12		2			10
Тема 6. Виникнення та еволюція президентства в Україні. Конституційні засади обрання та припинення повноважень Президента України	12	2	2			8	12		2			10
Тема 7. Трансформація статусно-функціональних особливостей Президента України. Президент і державний апарат.	12		4			8	10					10
Тема 8. Допоміжні органи при Президентові України.	10		2			8	12					12
Усього годин	90	12	18			60	90	6	6			78

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.н.	Заочна ф.н.
1.	Інститут глави держави з монархічною формою правління	2	
2.	Інститут глави держави з республіканською формою правління	2	2
3.	Вибори та заміщення глави держави: процедурні та правові аспекти	2	
4.	Інститут глави держави на пострадянському просторі: країни Балтії, РФ, Білорусь та Республіка Молдова	2	2
5.	Інститут глави держави на пострадянському просторі: республіки Центральної Азії та Закавказзя	2	
6.	Виникнення та еволюція президенства в Україні. Конституційні засади обрання та припинення повноважень Президента України	2	
7.	Конституційно-правовий статус та повноваження Президента України.	2	
8.	Президент і державний апарат	2	
8.	Контрольна робота	2	2
Разом		18	6

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/ п	Назва теми	Кількість годин
1	<u>Тема 1.</u> Інститут глави держави: сутність і функції. 1. Підходи до аналізу місця інституту глави держави у системі органів державної влади. 2. Зміст понять „глава держави”, „інститут глави держави”. 3. Варіанти персоніфікації (реалізації) посади глави держави.	8
2	<u>Тема 2.</u> Інститут глави держави з монархічною формою правління. 1. Сутність монархії та монархізму. 2. Характерні риси статусу монарха. 3. Монарх як символ нації і державної влади. 4. Привілеї та обмеження монарха. 5. Індивідуальні наково-дослідні завдання	6
3	<u>Тема 3.</u> Інститут глави держави з республіканською формою правління. 1. Президент як глава республіки. Інститут президентства. 2. Теоретичне обґрунтування інституту президентства. 3. Місце глави держави в системі центральних органів влади: президентська, парламентська та змішана моделі. 4. Типологія політичних систем з інститутом президентства. 5. Класифікація сучасних повноважень глави держави. 6. Виконавчі та законодавчі повноваження глави держави.	6

	7.Право вето. Типологія вето президента. 8.Повноваження глави держави у військовій та судовій сфері. 9.Індивідуальні науково-дослідні завдання	
4	Тема 4. Вибори та заміщення глави держави. 1. Системи престолонаслідування у монархіях. 2. Феномен юридичної невідповідальності монарха. 3. Президентські вибори: загальна характеристика. 4. Інститут відповідальності президента. Процедура імпідменту. 5. Індивідуальні науково-дослідні завдання	8
5	Тема 5. Інститут глави держави на пострадянському просторі: порівняльний аналіз 1. Процеси політичних трансформацій і політичної модернізації. 2. Напівпрезидентська республіка як атрибут перехідного періоду. 3. Чинники становлення одноосібної влади глави держави на пострадянському просторі. 4. Авторитарна модель політичної модернізації. 5. Інститут президенства у країнах Балтії: політологічний аналіз. 6. Інститут глави держави у РФ та РБ: спільне та відмінне 7. Особливості становлення президентури у Республіці Молдові. 8. Становлення авторитарних та неототалітарних режимів у країнах регіону. 9. Конституційно-правовий статус президентів країн ЦА і Закавказзя та їх функціональні особливості. 10.Інститут президенства у країнах ЦА та Закавказзя: порівняльний аналіз 11. Неопатримоніальні особливості функціонування інституту президенства в країнах ЦА.	8

	12. Феномен “ культу особи“ у становленні та функціонуванні президентури в Турменістані. 13. Особливості виборів глави держави у Туркменистані, Таджикистані, Узбекистані, Казахстані та Азербайджані.	
6	Тема 6. Виникнення та еволюція президенства в Україні. Конституційні засади обрання та припинення повноважень Президента України. 1. Історичний розвиток інституту глави держави в Україні. 2. Становлення інституту президенства у пострадянській Україні. 3. Розвиток правової бази обрання та припинення повноважень Президента України. 4. Індивідуальні науково-дослідні завдання	8
7	Тема 7. Трансформація статусно-функціональних особливостей Президента України. Президент і державний апарат. 1. Функції і повноваження Президента України за Конституцією 1996 р. та конституційними змінами 2004 р. 2. Функції глави держави в сучасній Україні. 3. Проекти зміни конституційного статусу глави держави в Україні. 4. Президент в системі органів державної влади. 5. Формальні та неформальні повноваження глави держави. 6. Громадська оцінка діяльності глави держави 7. Індивідуальні науково-дослідні завдання	8
	Тема 8. Допоміжні органи при Президентові України. 1. Склад і конституційний статус РНБО України 2. Функції та структура Офісу Президента України	8
	Разом:	60

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Організація самостійної роботи. – справа індивідуальна, яка залежить від рівня підготовки та загального рівня розвитку конкретного студента, його особистих якостей і бажання оволодіти фахом, а також вимогливості викладача та можливостей доступу до джерел інформації.

Вона передбачає підготовку до семінарських занять та іспиту, роботу над питаннями, що виносяться на самостійне ознайомлення; опрацювання рекомендованої літератури; підготовку реферату чи доповіді.

Самостійна робота студентів забезпечується наступними навчально-методичними засобами: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, інтерактивними навчально-методичними комплексами дисципліни, комп'ютерною технікою. Студентам також рекомендується для індивідуального опрацювання відповідна наукова, публіцистична література, періодичні видання. Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах.

Обсяг і зміст самостійної роботи визначає викладач, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, здійснює діагностику якості самостійної роботи студента (як правило, на індивідуальних заняттях), аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента.

Усне опитування згідно завдань до самостійної роботи, насамперед індивідуальних завдань, є складовою підсумкового контролю.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Практичним втіленням самостійної роботи з навчальним матеріалом є виконання студентом індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ) у вигляді аналітичної довідки за обраною проблематикою. Це орієнтація студентів на виконання творчих робіт – невеликих за обсягом самостійних праць із проблем, які вони обирають в процесі проведення занять. Написання творчих робіт передбачає короткий виклад проблеми, її всестороннє висвітлення у сучасній

зарубіжній та вітчизняній науковій літературі та можливі шляхи вирішення із обрання власного підходу і його аргументація з посиланням на відповідні джерела.

Підготовлене у письмовому вигляді ІНДЗ оформляється розбірливим почерком (або друкується), відповідно з планом, розробленим студентом самостійно. Його обсяг складає не менше 15 сторінок.

Текст слід структурувати (виділити розділи, параграфи тощо); дається аналіз вивченої літератури та пропонується власна інтерпретація висновків та фактів, з якими ознайомився студент під час роботи над основними джерелами. На початку роботи міститься план, наприкінці – список використаної літератури. Максимальна оцінка – 15 балів.

Приклади ІНДЗ:

Охарактеризувати політичний вплив та місце глав державу політичних системах (на власний вибір) країн за різних форм державного правління : монархічні країни (абсолютна, конституційна – дуалістична або парламентська монархія), республіканські країни (президентська, парламентська, змішана – президентсько-парламентська або парламентсько-президентська республіка).

Встановити особливості становлення та функціонування інституту президенстві в Україні, політико правовий статус, повноваження та місце Президента України в системі органів державної влади.

Критерії оцінювання ІНДЗ:

- складність обраної теми;
- зміст, теоретичне узагальнення, обґрунтованість висновків;
- кількість використаних джерел та літератури;
- рівень знань дослідженої теми.

Навчальна програма курсу

Тема 1. Інститут глави держави: сутність і функції.

Політичний інститут як складова політичної системи та суб'єкт політики. Політико-філософські погляди на сутність і роль глави держави для суспільного розвитку. Підходи до аналізу місця глави держави у системі органів державної влади. Інституціоналізм та нео інституціоналізм у розумінні поняття “інститут глави держави”.

Зміст понять „глава держави”, „інститут глави держави”. Варіанти персоніфікації (реалізації) посади глави держави. Типології глав держав: різноманітність критеріїв. Колегіальна форма глави держави. Функціональні моделі глави держави.

Тема 2. Інститут глави держави з монархічною формою правління.

Сутність монархії та монархізму. Монархія як форма державного правління: поняття, ознаки та різновиди. Необмежені монархії: деспотична, абсолютна, теократична. Обмежені (конституційні) монархії: дуалістична, парламентська.

Місце монархій в історичному розвитку людства. Ідея монархізму в поглядах політичних мислителів. Характерні риси статусу монарха за різних форм державного правління. Король, султан, імператор, папа.

Повноваження та функції глави держави: розмежування понять. Класифікація сучасних повноважень глави монархічної держави.

Монарх як символ нації і державної влади. Привілеї та обмеження монарха. Особливості сучасних монархічних форм правління: європейські країни (Великобританія, Данія, Бельгія, Швеція, Нідерланди, Іспанія, Монако та ін.), арабський абсолютизм (Саудівська Аравія, Оман), монархічні країни Азії (Камбоджа, Таїланд, Японія, Малайзія та ін.). Порівняльна характеристика європейських монархій: країни з найбільшими та найменшими повноваженнями монарха. Ватикан як особлива модель сучасного монархізму.

Тема 3. Інститут глави держави з республіканською формою правління.

Республіка як форма державного правління: зміст та ознаки. Сучасна типологія держав з республіканською формою правління: різноманітність підходів. Президентські республіки: президентсько-монократичні, президентсько-партократичні, президентсько-мілітарні,

суперпрезидентські. Президент як глава республіки. Президентські системи з уніперсональним (одноособовим) і колегіальним президенством (модель директорату). Історичне походження посади президента. США – батьківщина інституту президенства. Історія виникнення посади президента в Європі. Сучасна географія інституту президенства. Інститут президенства: теоретичне обґрунтування. Дослідження інституту президента: Центр дослідження інституту президенства (Нью-Йорк, США), М.Нельсон “Президенство та політична система”, методологія дослідження індексу президенства (М.Шугарт, Дж. Кері, Дж. Мак Грегор, О. Норгаард, Л. Йохансен, Т. Фрай, К. Ласкі, А. Сіарофф, А. Романюк). “Чистий” (сильний) президенціалізм, напівпрезиденціалізм, “слабкий” президенціалізм: характерні властивості та риси. Прем’єр-президентська і президентсько-премєрська республіка.

Місце глави держави в системі центральних органів влади: президентська, парламентська та змішана моделі. Конституційний статус і призначення глави держави в політичній системі. Типологія політичних систем з інститутом президенства.

Функції глави держави у президентській, парламентській та змішаній республіках. Представницькі функції як універсальні повноваження глави держави. Місце глави держави у сфері державного управління. Виконавчі та законодавчі повноваження глави держави. Право вето. Типологія вето президента.

Повноваження глави держави у військовій та судовій сфері. Статус верховного головнокомандуючого. Глава держави як гарант захисту прав людини і громадянина. Специфічні та дискреційні повноваження глави держави. Чинники та умови посилення владних повноважень глави держави.

Тема 4. Вибори та заміщення глави держави.

Процес заміщення глави держави в монархічних державах. Системи престолонаслідування: салічна, кастільська, австрійська, шведська, мусульманська, племінна. Феномен виборної монархії. Інститут регентства. Феномен юридичної невідповідальності монарха. Історичні форми заміщення глави монархічної держави (страсти, зречення, заміни династії, відновлення династії).

Президентські вибори: загальна характеристика. Президентські виборчі системи абсолютної та відносної більшості. Основні типи президентських виборів — прямі й непрямі. Світова практика проведення прямих президентських виборів: загальні вибори або референдум. Непрямі вибори президента парламентом, парламентом і представниками штатів, провінцій, різних суспільно-політичних сил, колегією виборщиків. Роль політичних партій у виборах президента. Практика висунення і самовисунення незалежних кандидатів на посаду президента. Тривалість терміну, на який обирається президент. Основні конституційні і політичні норми для кандидата в президенти. Зміст процедури вступу президента на посаду. Інститут відповідальності президента. Процедура імпічменту.

Тема 5. Інститут глави держави на пострадянському просторі: порівняльний аналіз.

Впровадження інституту президенства в СРСР як передумова виникнення президентської влади у колишніх радянських республіках. Перехідний період як зміна політичного режиму. Процеси політичних трансформацій і політичної модернізації на пострадянському просторі та становлення інституту президенства. Напівпрезидентська республіка як атрибут перехідного періоду. Роль глави держави в ініціюванні та реалізації перетворень.

Особливості посткомуністичного розвитку Естонії та Латвії як парламентських республік і Литви (президентсько-парламентська форма правління) в контексті демократизації політичних систем та режимів. Становлення інституту президенства у прибалтійських республіках. Вибори, конституційно-правовий статус та повноваження глав держав у країнах Балтії: порівняльний аналіз.

Інститут президенства у РФ та РБ: особливості становлення, розвитку та функціонування. Вплив Б.Єльцина, Д.Медведєва, В.Путіна і О.Лукашенка на зміст президенства в Росії та Білорусії.

Інститут президенства в парламентській Республіці Молдові: вибори, конституційний статус та функції. Президентські вибори в Молдові (2016, 2024 рр.): умови та особливості проведення і результати.

Чинники становлення одноосібної влади глави держави на пострадянському просторі. Модель президентської влади в Казахстані: Н.Назарбаєв, К.-Ж. Токаєв

Авторитарна модель політичної модернізації у країнах Центральної Азії. Автократичні президентські режими. Особливості становлення інституту президентства в центральнo-азійських республіках. Політичний статус глави держави у „суперпрезидентських” республіках. Конституційні повноваження президентів Казахстану, Киргистану, Таджикистану, Туркменістану та Узбекистану: порівняльний аналіз. Довічне президенство С.Ніязова. Політичні портрети С.Ніязова, І.Каримова, Н.Назарбаєва та Е.Рахмона: спільне та відмінне.

Формування інституту президентства країн Закавказзя. Конституційно-правовий статус та повноваження президентів Грузії та Вірменії. Особливості становлення інституту президентства у Азербайджані: Г.Алієв, І.Алієв.

Тема 6. Виникнення та еволюція президенства в Україні. **Конституційні засади обрання та припинення повноважень Президента України.**

Історичний розвиток інституту глави держави в Україні: монархічні та республіканські традиції. Гетьманат як форма глави держави. М.Грушевський – перший президент УНР.

Становлення інституту президента у пострадянській Україні. Роль інституту президента в процесі державотворення. Розвиток правової бази формування вітчизняної президентури: Закон “Про Президента Української РСР” від 5 липня 1991 р. Перші всенародні вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України на демократичних принципах: загальне, рівне і пряме виборче право при таємному голосуванні. Закон України “Про вибори Президента України”. Строки і порядок вступу на посаду новообраного Президента України.

Л.Кравчук – перший президент незалежної України.

Конституційні засади дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Усунення з посади в порядку імпічменту. Сутність обставин, які призводять до дострокового припинення повноважень президента: відставка; неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров’я; усунення з посади в порядку імпічменту; у разі смерті. Конституційні механізми припинення повноважень президента. Порядок заміщення посади президента, що стала вакантною достроково. Виконання

обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на посаду нового Президента України.

Тема 7. Трансформація статусно-функціональних повноважень Президента України. Президент і державний апарат.

Функції і повноваження Президента України за Конституцією 1996 р. та конституційними змінами 2004 р. Еволюція змішаної форми державного правління в Україні. Принципи конституційно-правового статусу президента. Функції глави держави в сучасній Україні: формальний та неформальний вимір. Основні напрями діяльності Президента України як глави держави. Конкретні повноваження Президента України, закріплені Конституцією України. Право Президента України видавати укази і розпорядження, які є обов'язковими для виконання на всій території України.

Повноваження президента у сфері зовнішньої політики: загальне керівництво, міжнародні переговори, укладення міждержавних договорів, призначення послів тощо. Президент — верховний головнокомандувач збройних сил. Право президента призначати Міністра оборони, вище військове командування. Роль президента у формуванні військового бюджету, прийнятті воєнних програм і доктрин. Право президента на проведення мобілізації збройних сил.

Недоторканність Президента України.

Неформальні президентські функції: сутність та умови реалізації.

Порівняльна характеристика статусу, повноважень та функцій президентів Л.Кравчука, Л.Кучми, В.Ющенко, В.Януковича та П.Порошенка.

Повноваження Президента України в умовах воєнного стану (В. Зеленський).

Зміст взаємовідносин між президентом і парламентом залежно від типу системи державного правління (президентсько-парламентська та парламентсько-президентська моделі). Конституційні повноваження президента і парламенту у різних системах правління. Роль президента у законодавчому процесі. Право на законодавчу ініціативу. Взаємодія президента, виконавчої й законодавчої влади в призначеннях на урядові посади. Право президента на скликання і розпуск парламенту. Форми комунікацій

між президентом і парламентом. Парламентський контроль за діяльністю президента.

Взаємодія Президента з іншими гілками державної влади. Проекти зміни конституційного статусу глави держави в Україні. Індексний аналіз інституту президентства в Україні.

Роль, місце і повноваження президента в управлінні держапаратом залежно від існуючої системи державної влади (президентська, напівпрезидентська або парламентська системи). Взаємовідносини президента з кабінетом міністрів та іншими органами виконавчої влади. Президент і вищі судові органи. Президент і місцеві органи влади й управління.

Специфіка взаємовідносин між президентами і політичними партіями. Президенти партійні і надпартійні. Позапартійні президенти. Моделі взаємовідносин між президентом і політичними партіями: світовий досвід та українські реалії.

Тема 8. Допоміжні органи при Президентові України

Організаційне забезпечення діяльності глави держави в Україні. Президентська адміністрація: структура і функції.

Склад і конституційний статус Ради національної безпеки та оборони України (РНБО). Компетенції та функції РНБО.

Розмежування повноважень Кабінету Міністрів і Офісу Президента України.

Представники президента у Верховній Раді та Конституційному Суді.

Обласні державні адміністрації як спадкоємці інституту повноважних представників президента.

Плани та методичні рекомендації до семінарських занять

Тема 1

Інститут глави держави з монархічною формою правління

Основні поняття: інститут глави держави, форма державного правління, монархія, абсолютна монархія, конституційна монархія, парламентська монархія, дуалістична монархія, теократична монархія, монарх, король, султан, імператор, одноосібний глава держави, регентство, династія, статус глави держави, повноваження глави держави.

План

1. Монархія як форма державного правління: сутність та різновиди.
2. Інститут глави держави в абсолютній монархії.
3. Статус монарха в дуалістичній монархії.
4. Інститут глави держави в сучасних парламентських монархіях: порівняльний аналіз.

Теми рефератів:

1. Монархія як форма правління: історико-теоретичний та правовий аспекти.
2. Інститут монархії в Омані та Саудівській Аравії.
3. Інститут монархії у Великобританії: політологічний аналіз.
4. Статус монарха у Данії, країнах Бенілюксу та Іспанії.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Дайте визначення монархії як форми державного правління.
2. Назвіть характерні ознаки монархічної форми правління.
3. Які різновиди монархії Вам відомі?
4. Охарактеризуйте інститут глави держави в абсолютній монархії. Відповідь аргументуйте.
5. З'ясуйте чим дуалістична монархія відрізняється від абсолютної?
6. Здійсніть порівняльний аналіз парламентських монархій у сучасній Європі.
7. Вкажіть чинники формування характеру і обсягу повноважень глави держави у сучасних монархіях.
8. Порівняйте повноваження та функції монарха як глави держави.

З'ясуйте відмінне у поняттях.

9. Охарактеризуйте повноваження глави держави в абсолютних монархіях. Відповідь аргументуйте.
10. Порівняйте статус глави держави в європейських монархіях, визначте країни з найбільшим і найменшим обсягом повноважень монарха.
11. Здійсніть порівняльний аналіз компетенції монарха у дуалістичних та парламентських монархіях.
12. У чому полягає особливість монархічної моделі Ватикану?

Література

1. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії і практики. Запоріжжя, 2005.
2. Коломієць Ю. М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. Харків, 1998.
3. Коломієць Ю. М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії. Харків, 1998.
4. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене. К., 2004.
5. Мироненко П.В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть. К., 2014.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. К., 2004.
7. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів, 2004.
8. Сухонос В. В. Монархія як форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти. Суми, 2010.
9. Сухонос В. В. Вплив інституту глави держави на монархічну форму правління. *Часопис Національного університету "Острозька академія"*. Серія "Правознавство". 2013. №1 (7). С. 1-14.
10. Сухонос В.В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія. Суми, 2011.

Тема 2

Інститут глави держави з республіканською формою правління

Основні поняття: форма державного правління, республіка, інститут президентства, президенціалізм, президент, історичні форми республіки, президентські-парламентські-змішані республіки, соціалістичні-ісламські-кооперативні-військові республіки, президентські системи з уніперсональним президентством, президентські системи з колегіальним президентством, прем'єрська система, асамблейне правління, партійно-контрольований парламентаризм, прем'єр-президентська система, статус глави держави, універсальні та специфічні повноваження глави держави, функції глави держави.

План:

1. Зміст, ознаки та типологія держав з республіканською формою правління.
2. Становлення та теретичне обґрунтування інституту президентства.
3. Інститут глави держави у президентській республіці: конституційно-правовий статус та повноваження.
4. Статусно-функціональні особливості глави держави у парламентській республіці.
5. Президент у напівпрезидентській республіці: відмінність статусу та функцій.

Теми рефератів:

1. Класифікація республік у сучасній західній та вітчизняній політичній науці.
2. Передумови та причини становлення інституту президентства.
3. Інститут президенства у США.
4. Інститут президенства у ФРН.
5. Особливості функціонування глави держави у Швейцарії.
6. Інститут президентства в сучасних змішаних республіках: порівняльний аналіз.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Дайте визначення понять “республіка,” “інститут президенства”, “президентська, парламентська, змішана республіка”.

2. Назвіть відомі Вам історичні форми республік.
3. Вкажіть основні ознаки республіканської моделі.
4. З'ясуйте критерії та охарактеризуйте сучасну типологію держав з республіканською формою правління. Відповідь аргументуйте.
5. Порівняйте президентсько-монархічні, президентсько-партократичні та президентсько-мілітарні республіки.
6. Здійсніть порівняльний аналіз прем'єрської системи, асамблейного правління та системи партійно-контрольованого парламентиризму. Відповідь аргументуйте.
7. Чим відрізняються президентські системи з уніперсональним і колегіальним президентством?
8. Вкажіть відмінності між прем'єр-президентською і президентсько-парламентською моделлю.
9. Назвіть причини виникнення інституту президенства.
10. Від чого залежить специфіка статусу та обсяг повноважень президента як глави держави?
11. Хто досліджував інститут президенства у західній та вітчизняній політичній політичній науці?
12. Здійсніть порівняльний аналіз інституту президенства у президентській, парламентській та змішаній республіках.
13. Охарактеризуйте обсяг повноважень президента США. Відповідь аргументуйте.
14. Порівняйте функції та обов'язки глави держави у парламентських та змішаних політичних системах.

Література

1. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії і практики. Запоріжжя, 2005.
2. Бостан С. К. Класифікація поліархічних форм державного правління. *Влада. Людина. Закон*. 2012. №1 (108). С. 14-18.
3. Дмитренко М. А. Лекції з політології: інститут президенства. Навчально-методичний посібник. К., 2010.
4. Інститут президенства у світі: хто є хто / Упорядник Романюк А., Скочиляс Л., Шведа Ю. Львів, 1999.
5. Кармазіна М. Інститут президенства: походження та сутність феномена. *Політичний менеджмент*. 2004. №3. С. 36-50.
6. Коломієць Ю. М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. Харків, 1998.

7. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене. К., 2004
8. Мироненко П. В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть. К., 2014.
9. Москалюк М. Інститут президентства в сучасних політичних системах: конституційно-правові, статусно-рольові та владно-функціональні характеристики. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка*. 2018. №5 (49). С. 72–84.
10. Москалюк М. Моделі президентського правління. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Івано-Франківськ, 2018. №12. Т.1. С. 113 -123.
11. Озріх М. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління. *Право України*. 2009. №10. С. 72-77.
12. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів, 2004.
13. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: дослідж. структур, мотивів і результатів.: Пер. з 2-го англ. вид. К., 2001.
14. Сухонос В. В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія. Суми, 2011.
15. Сухонос В. В. Інститут глави держави в умовах республіки: конституційно-правові та історико-теоретичні аспекти: монографія. Суми, 2013.
16. Харченко О. В. Напівпрезидентська форма правління: становлення і розвиток. К., 2008.

Тема 3

Вибори та заміщення глави держави

Основні поняття: форма державного правління, монархія, республіка, престолонаслідування, імпічмент, президентські вибори, праймеріз, виборча система, мажоритарна виборча система абсолютної більшості, мажоритарна виборча система відносної більшості.

План

1. Вступ на посаду глави держави у монархічних політичних системах.

2. Процедура заміщення глави монархічної держави: історична ретроспектива та сучасні реалії.
3. Особливості вступу на посаду глави держави у республіканських моделях.
4. Інститут відповідальності президента як глави держави: зміст та форми.

Теми рефератів:

1. Порядки спадкування та системи престолонаслідування у сучасних монархіях: зміст та різновиди.
2. Вибори монарха як специфічна форма вступу на посаду глави держави.
3. Інститут регентства у функціонуванні сучасних монархій.
4. Особливості непрямих виборів глави держави.
5. Інститут імпідменту в сучасній політичній практиці.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Назвіть відомі Вам види спадкоємства.
2. У чому полягає відмінність сеньйоратного і майоратного спадкування та спадкування за правом первородства? Назвіть та охарактеризуйте приклади кожного із названих видів.
3. Здійсніть класифікацію систем престолонаслідування. Відповідь аргументуйте.
4. Встановіть відповідність між європейськими монархіями та існуючим типом системи престолонаслідування.
5. У яких країнах запроваджена абсолютна, патрілінійна та матрілінійна прімогенітура?
6. Вкажіть відмінності спадкової монархії від виборної. Опишіть відомі Вам процедури виборів глави держави в сучасних монархіях.
7. У яких випадках можуть проводитися вибори монарха? Відповідь аргументуйте.
8. Назвіть причини впровадження інституту регентства.
9. Охарактеризуйте відомі Вам форми заміщення глави монархічної держави.
10. Порівняйте прямі та непрямі вибори президента як глави держави.
11. Що таке праймеріз? Відповідь аргументуйте.
12. З'ясуйте особливості проведення виборів президента у парламенті. Опишіть відомі Вам приклади.

13. Назвіть основні вимоги щодо кандидатів на посаду президента.
14. На основі конкретних прикладів опишіть процедуру імпічменту президента.
15. Охарактеризуйте інші від процедури імпічменту шляхи усунення від влади президента як глави держави.

Література

1. Зеленько Г. Контексти політичного лідерства на постсоціалістичному просторі. *Політичний менеджмент*. 2006. С. 136-146.
2. Зеленько Г. Політичне лідерство в країнах Центрально-Східної Європи: дилема раціональності і легітимності. *Політичний менеджмент: Спеціальний випуск*. 2007. С. 97-107.
3. Коломієць Ю. М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. Харків, 1998.
4. Коломієць Ю. М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії. Харків, 1998.
5. Колюх В. Невідповідність і недоторканість як принципи конституційного статусу глави держави. *Віче*. 2015. №5. – березень.
6. Литвин В. Подвійна виконавча влада: теорія та практика європейського напівпрезиденталізму. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2009. №3. С. 25-33.
7. Литвин В. Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2011. №4. С. 140-149.
8. Озріх М. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління. *Право України*. 2009. №10. С. 72-77.
9. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів, 2004.
10. Романюк А. Порівняльний аналіз інституту президенства в країнах Центрально-Східної Європи. *Український науковий журнал. Освіта регіону*. 2012. №3. С. 67 – 72.
11. Романюк А. С. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз / А. С. Романюк, В. С. Литвин, Н. В. Панчак-Бялоблоцька; за заг. ред. А. С. Романюка. Львів, 2014.
12. Романюк О. Транзитивні демократії (про визначення характеру політичних режимів перехідних суспільств). *Людина і політика*. 2004. №2 (32). С. 23-30.

13. Сарторі Джованні. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідж. структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. К., 2001.
14. Серьогіна С. Сутність інституту глави держави та його еволюція у світовій державно-правовій практиці. *Вісник академії правових наук*. 2000. №4.
15. Стойко О. Інститут президентства у змішаних республіках Східної і Центральної Європи. *Інститут Президента України в системі державної влади України*. Матеріали наукової конференції. – К., 2014.
16. Сухонос В. В. Монархія як форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти. Суми, 2010.
17. Сухонос В. В. Вибори глави держави в умовах демократії. *Вісник ЦВК*. 2009. №2-3 (16-17). С. 92-97.

Тема 4

Інститут глави держави на пострадянському просторі: країни Балтії, РФ, Білорусь та Республіка Молдова

Основні поняття: інститут президентства, президент, політичний режим, політична модернізація, транзитивна демократія, демократія з винятками, перехідний політичний режим, парламентська республіка, парламентсько-президентська республіка, президентсько-парламентська республіка, авторитаризм, президентсько-парламентська республіка, суперпрезидентська республіка.

План

1. Формування інституту президентства у балтійських республіках.
2. Конституційно-правовий статус та повноваження глав держав Балтії: порівняльний аналіз.
3. Становлення інституту президентства у РФ, республіках Білорусь та Молдова.
4. Повноваження та функції президентів РФ, республік Білорусь та Молдова: відмінність статусу.

Теми рефератів:

1. Впровадження інституту президенства в СРСР як передумова виникнення президентської влади на пострадянському просторі.
2. Повноваження президента РФ та РБ: порівняльний аналіз.
3. Політичні портрети В. Путіна, Д.Медведєва та О.Лукашенка: спільне та відмінне.
4. Особливості становлення та функціонування інституту президенства у Молдові.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Коли були прийняті Декларації про суверенітет та Конституції у прибалтійських республіках?
2. Порівняйте умови висунення кандидатів у президенти і Естонії, Латвії та Литви.
3. Охарактеризуйте процедури голосування під час президентських виборів у країнах Балтії.
4. Назвіть сучасних президентів Естонії, Латвії та Литви.
5. Порівняйте терміни президентських повноважень у країнах Балтії.
6. Здійсніть порівняльний аналіз рівня впливу президентів прибалтійських країн. Чим обумовлені наявні відмінності?
7. Охарактеризуйте повноваження президентів Естонії, Латвії та Литви. Відповідь аргументуйте.
8. Відповідно до чинних Конституцій з'ясуйте формат відповідальності глав прибалтійських республік.
9. Назвіть дату прийняття Закону “Про президента РРСФР”, який впровадив у Росії інститут президентства.
10. Як у сучасній політичній науці типологізують політичний режим у Росії? Відповідь аргументуйте.
11. Порівняйте перший та другий термін президентства Б.Ельцина.
12. У чому виявився вплив Д.Медведєва на розвиток інституту президентства в РФ?

13. Назвіть відомі Вам способи висунення кандидатів на посаду президента РФ.
14. На основі першого та другого президентства В.Путіна з'ясуйте як вплинув інститут глави держави на внутрішню та зовнішню політику РФ? Відповідь аргументуйте.
15. Докажіть, що інститут президентства у РФ та Республіці Білорусь функціонує за умов авторитарного типу політичного режиму.
16. Як відбувалося становлення інституту президентства у Білорусії?
17. Порівняйте статус, права та обов'язки президентів РФ, Білорусі та Молдови.
18. Про що, на Ваш погляд, свідчить довготривале президентство Н.Назарбаєва та О. Лукашенка? Відповідь аргументуйте.
19. Які особливості формування та функціонування інституту президентства у Молдові?

Література

1. Алексєєнко І. Г. Дослідження монархічної традиції в формах правління пострадянський республік. *Грані*. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. 2010. №4. липень-серпень.
2. Батенко Т. Королі СНД: портрети 12 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі). Львів, 2000.
3. Зеленько Г. Контексти політичного лідерства на постсоціалістичному просторі. *Політичний менеджмент*. 2006. С. 136-146.
4. Зеленько Г. Політичне лідерство в країнах Центрально-Східної Європи: дилема раціональності і легітимності. *Політичний менеджмент: Спеціальний випуск*. 2007. С. 97-107.
5. Кармазіна М. Деякі особливості президентства на пострадянському просторі (1994-2004). *Політичний менеджмент*. 2005. №3- (12). С. 28 – 41.
6. Іскакова Г Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи. *Політичний менеджмент*. 2007. №3. С. 128-134.
7. Кудряченко А. І. Чотирнадцять президентів. Порівняльний аналіз систем влади держав Центральної та Східної Європи в контексті

вітчизняного досвіду конституційної реформи. *Віче*. 2006. №21-22. С. 26 – 28.

8. Москалюк М. Ф. Інститут президентства пострадянських країн: особливості становлення та функціонування. *Інститут Президента України в системі державної влади України*. Матеріали наукової конференції. К., 2014. С. 209 -214.

9. Москалюк М. Президентство в авторитарних державах пострадянського простору: порівняльний аналіз становлення та функціонування. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри*. Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ. 27-28 травня 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 242-261.

10. Москалюк М. Сучасні авторитарні тенденції президентської влади на пострадянському просторі (на прикладі Росії та Білорусі). *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри*. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 27-28 жовтня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 199-213.

11. Москалюк М. Президентство в країнах Балтії: порівняльний аналіз інституалізації та статусно-функціональних особливостей. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. № 40. С. 188-192.

12. Ремізов А. Гібридний політичний режим: деякі проблеми. *Український науковий журнал. Освіта регіону*. 2012. № 3. С. 60-67.

13. Романюк А. Порівняльний аналіз інституту президенства в країнах Центрально-Східної Європи. *Український науковий журнал. Освіта регіону*. 2012. №3. С. 67 – 72.

14. Романюк А. С. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз / А. С. Романюк, В. С. Литвин, Н. В. Панчак-Бялоблоцька; за заг. ред. А. С. Романюка. Львів, 2014.

15. Романюк О. Транзитивні демократії (про визначення характеру політичних режимів перехідних суспільств). *Людина і політика*. 2004. №2 (32). С. 23-30.

16. Тимчук О. Л. Політико-правові особливості сучасних авторитарних політичних режимів. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2009. №2. С. 48-54.

17. Шипунов Г.В. Авторитарний режим у Білорусі: історія становлення. *Грані*. 2014. №9 (13). С. 92-99.

Тема 5

Інститут глави держави на пострадянському просторі: республіки Центральної Азії та Закавказзя

Основні поняття: інститут президентства, політичний режим, авторитаризм, неототалітаризм, президентсько-парламентська республіка, суперпрезидентська республіка, довічне президентство, культ особи.

План

1. Особливості становлення інституту президентства в центрально-азійських республіках.
2. Конституційно-правовий статус та повноваження президентів Казахстану, Киргирзстану, Таджикистану, Туркменістану та Узбекистану: порівняльний аналіз.
3. Формування інституту президентства країн Закавказзя.
4. Конституційно-правовий статус та повноваження глав держав: Грузія, Вірменія, Азербайджан.

Теми рефератів:

1. Феномен Туркменбаші як новітній варіант інституціоналізації інституту глави республіканської держави.
2. Особливості становлення інституту президентства в Азербайджані.
3. Політичні портрети С. Ніязова, І. Каримова та Е. Рахмона: спільне та відмінне.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Охарактеризуйте тип політичного режиму в республіках Центральної Азії та Закавказзя. Відповідь аргументуйте.
2. Як сформувався інститут президентства в центральноазійських та закавказьких республіках?
3. У чому виявилися особливості становлення інституту президентства в Туркменістані?

4. Докажіть, що у країнах регіону домінують авторитарні тенденції у функціонуванні президентури.
5. Як вплинула “революція тюльпанів” на функціонування інституту президентства в Киргизстані?
6. У чому полягає особливість функціонування президентства в Грузії? Відповідь аргументуйте.
7. Здійсніть порівняльний аналіз інституту президентства у Вірменії та Азербайджані.

Література

1. Алексєєнко І. Г. Дослідження монархічної традиції в формах правління пострадянський республік. *Грані*. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. 2010. №4. липень-серпень.
2. Батенко Т. Королі СНД: портрети 12 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі). Львів, 2000.
3. Ісакова Г. Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи. *Політичний менеджмент*. 2007. №3. С. 128-134.
4. Кармазіна М. Деякі особливості президентства на пострадянському просторі (1994-2004). *Політичний менеджмент*. 2005. №3 (12). С. 28 – 41.
5. Москалюк М. Ф. Інститут президентства пострадянських країн: особливості становлення та функціонування. *Інститут Президента України в системі державної влади України*. Матеріали наукової конференції. К., 2014. С. 209 -214.
6. Москалюк М. Президентство в авторитарних державах пострадянського простору: порівняльний аналіз становлення та функціонування. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри*. Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ. 27-28 травня 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 242-261.

7. Тимчук О. Л. Політико-правові особливості сучасних авторитарних політичних режимів. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2009. №2. 48-54.
8. Руденко В. Практика використання референдумів Каримовим, Лукашенком, Назарбаєвим, Рахмоновим, Ніязовим і Алієвим. Як стати вічним президентом. URL: http://www.compromat.ru/page_19355.htm.

Тема 6

Виникнення та еволюція інституту президенства в Україні. Конституційні засади обрання та припинення повноважень Президента України.

Основні поняття: інститут президентства, транзитивний політичний режим, демократія, президентсько-парламентська республіка, парламентсько-президентська республіка, мажоритарна виборча система абсолютної більшості.

План

1. Історичний розвиток інституту глави держави в Україні: монархічні та республіканські традиції.
2. Виникнення та етапи становлення інституту президенства в пострадянській Україні.
3. Вибори та конституційні засади обрання Президента України.
4. Дострокове припинення повноважень Президента України: правова база та конституційні механізми реалізації.

Теми рефератів:

1. Монархічна традиція у становленні інституту глави держави в Україні.
2. Л.Кравчук – перший Президент незалежної України.
3. Генеза інституту президенства в Україні.
4. Дочасні вибори президента у функціонуванні інституту президенства в Україні: причини, умови, результати.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. З'ясуйте монархічні та республіканські традиції в історичному розвитку інституту глави держави в Україні.
2. Чому М.Грушевського вважають першим президентом України?
3. Представники якого напряму української політичної думки монархічні ідеї розглядали в контексті державотворчих концепцій? Охарактеризуйте їх зміст.
4. Коли та у зв'язку з чим була заснована посада Президента України?
5. Назвіть та охарактеризуйте етапи становлення вітчизняної президентури.
6. Які види виборів Президента передбачені Конституцією України?
7. Назвіть та охарактеризуйте статті Конституції, що регламентують умови обрання, вступу на посаду та дострокове припинення повноважень президента.
8. Який порядок встановлення результатів виборів Президента України?
9. Що таке ценз осідлості?
10. Чому, на Ваш погляд, після президентських виборів 2010р Україна повернулася до президентсько-парламентської республіки? Відповідь аргументуйте.
11. Поясніть зміст принципу несумісності посад для президента. Відповідь аргументуйте.
12. Опишіть порядок церемонії вступу на пост новообраного Президента України.
13. Назвіть основні політичні та конституційні норми для кандидата на посаду президента.
14. Як формується і використовується виборчий фонд кандидатом у президенти?
15. З'ясуйте суть чергових, позачергових і повторних виборів президента.

16. У чому полягає зміст недоторканості президента?
17. Опишіть процедуру дострокового припинення повноважень президента.
18. Чим відрізняється дострокове припинення повноважень президента від імпічменту? Відповідь аргументуйте.
19. Коли і за яких обставин в Україні відбувалися дочасні вибори президента?
20. Здійсніть порівняльний аналіз виборчих кампаній Президента України (від Л. Кравчука до В. Зеленського).

Література

1. Батенко Т. Королі СНД: портрети 12 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі). Львів, 2000.
2. Бурчак Ф.Г. Президент України. К., 1997.
3. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інституту президенства. Навчально-методичний посібник. К., 2010.
4. Вибори Президента України. 1999: Інформаційно-аналітичне видання. К., 2000.
5. Вибори Президента України: Інформаційно-аналітичне видання. 2004. К., 2005.
6. Закон Української РСР Про Президента Української РСР від 5 липня 1991р.
7. Закон України Про вибори Президента України від 5 липня 1991 р., від 5 березня 1999р., від 18 березня 2004р., від 21 серпня 2009р.
8. Закон України Про особливості застосування Закону України Про вибори Президента України при повторному голосуванні 26 грудня 2004р.
9. Кармазіна М. Президентство: український варіант. К., 2007.
10. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К., 1996.
11. Конституція України. К., 2006.
12. Кудряченко А. І. Чотирнадцять президентів. Порівняльний аналіз систем влади держав Центральної та Східної Європи в контексті вітчизняного досвіду конституційної реформи. *Віче*. 2006. №21-22. С. 26 – 28.
13. Кучма Л. Д. Україна не Росія. Повернення в історію. К., 2004.

14. Москалюк М. Ф. ЄС і Україна: порівняльний аналіз інституту президенства в контексті політики європейської інтеграції. *Національна консолідація в контексті європейської інтеграції. Матеріали наукової конференції*. Івано-Франківськ, 2013. С. 293 -298.
15. Плахотнюк Н. Г. Інститут президенства в Україні: становлення та розвиток: монографія. К., 2014.
16. Поліщук О. С. Конституційно- політична модернізація інституту президенства в Україні. *Вісник ХНУ ім. В.М. Каразіна*. 2013. Серія “Питання політології”. №1073. С. 19-25.
17. Процик І. Суспільно-політичні передумови запровадження інституту президентства в Україні на початку 90 рр. XX ст. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZT-NPU/Ist/2009_2/materialy/2009_2/Protsyk.pdf

Тема 7

Конституційно-правовий статус та повноваження Президента України. Президент і державний апарат.

Основні поняття: інститут президентства, президентсько-парламентська республіка, парламентсько-президентська республіка, конституційно-правовий статус, повноваження, формальні та неформальні функції, органи державної влади, інститут парламентаризму, інститут виконавчої влади.

План

1. Конституційно-правовий статус Президента України та його еволюція в контексті політичного реформування
2. Президент України в системі органів державної влади.
3. Допоміжні органи при Президентові України: склад, конституційний статус та функції.

Теми рефератів:

1. Конституційна реформа від 8 грудня 2004 р: політологічний аналіз.
2. Політичні портрети Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича, П. Порошенка, В. Зеленського: порівняльний аналіз.
3. Повноваження Президента України в умовах воєнного стану.

4. Індексний аналіз оцінки президентської влади: світ і Україна.
5. Структура президентської влади в Україні.
6. Конституційний статус РНБО України.
7. Функції та структура Офісу Президента України.

Запитання та завдання для перевірки знань:

1. Охарактеризуйте конституційний статус Президента України.
2. Чим визначається роль Президента як глави держави? Відповідь аргументуйте.
3. У чому суть діяльності Президента України як гаранта Конституції?
4. Типологізуйте повноваження глави держави.
5. З'ясуйте суть номінаційних та дискреційних повноважень Президента України.
6. Яка мета конституційної реформи 2004р. Відповідь аргументуйте.
7. У чому полягає суть невідчужуваності президентських повноважень?
8. З'ясуйте відмінності між формальними та неформальними функціями глави держави. Чи існує неформальний аспект функціонування інституту президенста в Україні?
9. Здійсніть порівняльний аналіз повноважень глави держави за Конституцією 1996р та конституційних змін 2004р.
10. Охарактеризуйте перше і друге президенство Л. Кучми.
11. Здійсніть політологічний аналіз президенства В. Ющенка.
12. Які риси у функціонуванні інституту президенства стали домінувати в Україні за В. Януковича?
13. Здійсніть політологічний аналіз президенства П. Порошенка.
14. У чому полягає специфіка ролі Президента України в системі органів державної влади?

15. Охарактеризуйте повноваження Президента України в умовах воєнного стану.
16. З'ясуйте особливості взаємовідносин Президента України з органами виконавчої влади.
17. Яке призначення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб президента?
18. Охарактеризуйте функції і статус РНБО.
19. У чому суть правового статусу та діяльності Офісу Президента України?
20. Порівняйте повноваження Кабінету Міністрів і Офісу Президента України.

Література

1. Бабічев Є.Р. Повноваження Президента України в контексті конституційного права: зміст та динаміка. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. Серія "Питання політології" 2014. №1091. С. 56-61.
2. Баргілевич М. І. Шляхи вдосконалення процедури імпічменту Президента в Україні крізь призму досвіду зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2016. Випуск 36. Т.1. С. 37-41.
3. Бурчак Ф. Г. Президент України. К., 1997.
4. Даниляк О. Порівняльний аналіз механізмів стримування і протидії між Президентом, парламентом та Урядом у владних моделях 1996 та 2004 рр. *Вісник НАДУ*. Політологія і право. 2011. С. 174-181.
5. Дмитренко М.А. Лекції з політології: інституту президенства. Навчально-методичний посібник. К., 2010.
6. Жалій Т.В. Правовий статус глав держав в Україні та РФ: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія юридичні науки. 2013. Випуск №1. С. 14-18.
7. Кармазіна М. Президентство: український варіант. К., 2007.
8. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К., 1996.
9. Конституція України. К., 2006.

10. Кохановський В. В. Інститут Президента в Україні та конституційно-правове закріплення строку його повноважень та способу обрання. *Часопис Київського університету права*. №3. 2011. С. 113-116.
11. Мартинюк Р. С. Положення Президента України в системі поділу влади: політико-правовий аспект. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2005. Випуск 5. С. 113-120.
12. Москалюк М. Неформальні практики у функціонуванні інституту президентства України (1991 – 2014 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2019. Вип. 13. С. 119-128.
13. Москалюк М. Інститут президентства України в контексті політичних криз 2004 та 2013–2014 рр.: фактори впливу і трансформації. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка*. 2018. №6 (50). С. 112–123.
14. Москалюк М. Президентство в Україні: проблеми інституційного становлення, розвитку та функціонування. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка*. 2017. №5-6 (41-42). С. 79–89.
15. Москалюк М. Інститут президентства в Україні та Чеській Республіці: порівняльний аналіз. *Політичне життя*. 2017. №4. С. 36 – 42.
16. Москалюк М. Інститут президентства України в умовах російсько-української війни: виклики та особливості функціонування. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри*. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 25- 26 квітня 2024 р.). Івано-Франківськ, 2024. С. 247 – 252.
17. Москалюк М. Інститут президентства України в умовах повномасштабного російського вторгнення. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та Європейського Союзу в контексті геополітичної турбулентності, російсько-української війни, електоральних практик і політичної участі меншості етнічних груп*. Матеріали X-ї Міжнародної науково-практичної

конференції (м. Ужгород, 10–11 жовтня 2025 року) Ужгород, 2025. С. 174 – 176.

18. Погорілов В. Інститут президенства в Україні. *Політичний менеджмент*. 2004. №6. С. 179-180.

19. Шатілов В. А. Інститут президенства в системі державної влади України. К., 2004.

Тема 17

Контрольна робота

Завдання для контрольної роботи формуються на основі тематики семінарських занять та тестових запитань.

Контрольні тести

1. Термін “інститут” має:

- а) грецьке походження; б) латинське походження; в) англійське походження; г) французьке походження.

2. Який владний інститут займає центральне місце в системі органів державної влади?

- а) інститут парламентаризму; б) уряд; в) інститут президентства; г) жоден з них.

3. Інститут глави держави притаманний:

- а) лише президентським республікам; б) лише абсолютним монархіям; в) лише президентсько-парламентським республікам; г) всім країнам.

4. Юридичною формою глави держави є:

- а) тільки президент; б) тільки монарх; в) монарх і президент; г) жоден з них.

5. Спадкова монархія існує в:

- а) Великобританії; б) Німеччині; в) Австрії; г) Франції.

6. Монарх призначається своєю сім'єю в:

- а) Великобританії; б) Іспанії; в) Японії; г) Саудівській Аравії.

7. Монарх обирається суб'єктами федерації в:

- а) Малайзії; б) Індії; в) Саудівській Аравії; г) Кувейті.

- 9.Салічна система престолонаслідування передбачає спадкоємність:
а) по жіночій лінії; б) по чоловічій лінії; в) по чоловічій і жіночій лінії (рівноправність статей); г) за сімейним принципом (правляча сім'я сама вирішує, хто саме з найближчих родичів покійного монарха займає престол).
- 10.Салічна система престолонаслідування існує у:
а) Великобританії; б) Іспанії; в) Швеції; г) Норвегії.
- 11.Кастільська система престолонаслідування передбачає спадкоємність:
а) по чоловічій лінії; б) по жіночій лінії; в) жінки не виключаються, але перевага надається чоловікам; г) по чоловічій і жіночій лінії (рівноправність статей).
- 12.Кастільська система престолонаслідування існує в:
а) Японії; б) Бельгії; в) Кувейті; г) Іспанії.
- 13.Австрійська система престолонаслідування:
а) не виключає жінок, але надає перевагу чоловікам, жінки успадковують престол тільки тоді, коли немає спадкоємців по чоловічій лінії; б) здійснюється тільки по чоловічій лінії; в) здійснюється тільки по жіночій лінії; г) здійснюється по чоловічій і жіночій лінії (рівноправність статей).
14. Австрійська система престолонаслідування впроваджена в Росії:
а) за царя Павла I 1797р.; б) за Павла I 1700р.; в) за Миколи I 1825р.; г) за Миколи II 1917р.
15. Шведська система престолонаслідування передбачає:
а) рівноправність жінок і чоловіків; б) спадкоємність тільки по чоловічій лінії; в) спадкоємність тільки по жіночій лінії; г) сімейний принцип.
16. Згідно мусульманської системи трон успадковується:
а) чоловіком; б) жінкою; в) чоловіком або жінкою (рівноправність статей); г) правлячою сім'єю, яка сама вирішує, хто з родичів стане наступником короля.
17. Племінна система передбачає престолонаслідування:
а) тільки по чоловічій лінії; б) по жіночій лінії; в) шляхом призначення на племінній раді, що складається з багаточисельних синів покійного; г) по чоловічій і жіночій лінії (рівноправність статей).
18. У Норвегії король завжди має дотримуватися:

- а) євангельсько-лютеранської релігії; б) римо-католицизму; в) православ'я; г) кальвінізму.
19. У яких країнах монарх є правителем кількох держав?
а) в Іспанії, Бельгії, Нідерландах; б) у Великобританії, Австралії, Ямайці; в) у Швеції, Норвегії, Данії; г) у Ліхтенштейні, Люксембурзі, Монако.
20. У монархії джерелом верховної влади є:
а) народ; б) парламент; в) уряд; г) монарх.
21. У яких країнах існувала виборна монархія?
а) Польщі; б) Бельгії; в) Швеції; г) Іспанії.
22. Абсолютна монархія існує в:
а) Саудівській Аравії; б) Кувейті; в) Японії, г) Монако.
23. Абсолютною монархією, де уряд відповідальний перед главою держави є:
а) Кувейт; б) Оман; в) Бахрейн; г) Марокко.
24. Конституційною монархією, де уряд несе відповідальність і перед монархом, і перед парламентом є:
а) Саудівська Аравія; б) Катар; в) Оман; г) Кувейт.
25. Найменше повноважень має монарх в:
а) Данії; б) Швеції; в) Бельгії; г) Іспанії.
26. У якій країні монарх не має права виїжджати за кордон без погодження з прем'єр-міністром?
а) в Бельгії; б) у Великобританії; в) у Данії; г) у Швеції.
27. У дуалістичній монархії уряд очолює:
а) монарх; б) прем'єр-міністр; в) парламент; г) і монарх, і парламент.
28. У парламентській монархії уряд очолює :
а) монарх; б) прем'єр-міністр; в) парламент; г) і монарх, і парламент.
29. Парламентською монархією є:
а) Ватикан; б) ОАЕ; в) Кувейт; г) Японія.
30. Представницькими функціями монарх володіє в:
а) абсолютній монархії; б) дуалістичній монархії; в) теократичній монархії; г) парламентській монархії.
31. Форма правління, за якою владні повноваження здійснюють представницькі виборні органи називається:
а) монархія; б) республіка; в) демократія; г) охлократія.
32. Термін “ гіперпрезидентська” республіка ввів у науковий обіг:

- а) Ж.-Е.Лейн; б) Дж.Сарторі; в) М.Дюверже; г) М.Шугарт.
33. Прикладом країни з колегіальною формою президенства є:
а) ФРН; б) Португалія, в) Індія; г) Боснія та Герцоговина.
34. Президентською республікою є:
а) США; б) Білорусь; в) Росія; г) Франція.
35. Парламентською республікою є:
а) Чехія; б) США; в) Аргентина; г) Кіпр.
36. Як називається уряд у США?
а) Кабінет міністрів; б) Уряд; в) Рада міністрів; г) Конгрес.
37. Назвіть структуру виконавчої влади у США:
а) Президент; б) Президент і департаменти; в) Президент і радники; г) Президент, департаменти, агенства і урядові корпорації.
38. У чому виражається принцип біцефалії в організації виконавчої влади у Франції?
а) у наявності уряду і Ради кабінету; б) акти президента потребують контрасигнації прем'єра; в) у керівництві і урядом, і президентом, і прем'єром; г) у подвійній інвеститурі уряду.
39. Посада президента виникла вперше у:
а) Франції; б) Італії; в) США; г) Німеччині.
40. Відомим дослідником інституту президенства, автором монографії "Президенство та політична система" є:
а) Дж.Кері; б) А.Лейпхарт; в) М.Шугарт; г) М.Нельсон.
41. Серед країн – членів ЄС президентська республіка існує:
а) у Франції; б) у Італії; в) у Польщі; г) на Кіпрі.
42. У парламентській республіці президент є:
а) тільки главою держави і виконує в основному представницькі функції; б) главою і держави, і парламенту; в) главою парламенту; г) главою уряду.
43. У якій країні відсутня посада "прем'єр-міністра":
а) Італії; б) Болгарії; в) Румунії; г) Швейцарії.
44. Дискреційні повноваження глави держави – це:
а) повноваження, пов'язані з реалізацією виконавчої влади; б) вибіркові повноваження; в) повноваження, пов'язані з реалізацією судової влади; г) повноваження у зовнішньополітичній сфері.
45. Уряд виконує дорадчу роль при президентах у:

- а) президентській республіці; б) парламентській республіці; в) президентсько-парламентській республіці; г) парламентсько-президентській республіці.
46. Непрямі загальнонаціональні вибори президента характерні для:
а) США; б) Франції; в) Польщі; г) Румунії.
47. Парламентський варіант виборів президента притаманний:
а) Венесуеллі; б) Греції; в) Польщі; г) Румунії.
48. У якій країні глава держави обирається на 1 рік:
а) у Фінляндії; б) в Австрії; в) у Швейцарії; г) у Чехії.
49. Першим президентом США був:
а) Джордж Вашингтон; б) Авраам Лінкольн; в) Томас Джефферсон; г) Джон Адамс.
50. Позапарламентський шлях обрання президента, зосередження повноважень глави держави й уряду в одних руках, відсутність посади прем'єр-міністра, відповідальність уряду перед президентом, широкі повноваження президента — це ознаки:
а) президентської республіки США за Конституцією 1787 р.; б) змішаної республіки у Франції за Конституцією 1958 р.; в) суперпрезидентської республіки у Франції періоду Другої республіки; г) парламентської республіки ФРН за Конституцією 1949 р.
51. Вперше інститут президента у Франції було закріплено Конституцією:
а) 1791 р.; б) 1799 р.; в) 1848 р.; г) 1958 р.
52. Закон “Про заснування поста Президента СРСР і внесення змін до Конституції СРСР” прийнято:
а) 8 березня 1990 р.; б) 14 березня 1990 р.; в) 19 серпня 1991 р.; г) 21 серпня 1991 р.
53. До 1994 р. пост президента відсутній у:
а) РФ; б) Республіці Казахстан; в) Республіці Молдові; г) Республіці Білорусь.
54. Парламентська форма правління існує у:
а) Естонії, Латвії, б) Литві; в) Грузії; г) Білорусі.
55. Хто із науковців виділяє на пострадянському просторі дві держави з помірковано-авторитарним політичним режимом (Росія і Киргизстан), чотири держави з жорстко-авторитарним режимом (Азербайджан, Казахстан, Таджикистан, Білорусь) та дві держави з відверто тоталітарним режимом (Узбекистан, Туркменістан):

- а) О.Тимчук; б) Т.Батенко; в) О.Романюк; г) І Алексєєнко.
56. Перші президентські вибори у пострадянській Естонії відбулися в:
а) вересні 1991 р.; б) жовтні 1991 р.; в) жовтні 1992 р.; листопаді 1992 р.
57. Першим президентом пострадянської Литви став:
а) Валдас Адамкус; б) Альгірдас Бразаускас; в) Роландас Паксас; г) Артурас Паулаускас.
58. Серед країн Балтії всенародні вибори глави держави відбуваються у:
а) Естонії; б) Литві; в) Латвії; г) жодній з них.
59. Найбільше повноважень має президент:
а) Литви; б) Естонії; в) Молдови; г) Латвії.
60. Закон “Про Президента РСФСР“, який запровадив інститут президенства в Росії був прийнятий:
а) 1 березня 1991 р.; б) 1 квітня 1991 р.; в) 24 квітня 1991 р.; г) 12 червня 1991р.
61. У сучасній Росії термін перебування президента на посаді становить:
а) 4р.; б) 5 р.; в) 6 р.; г) 7 р.
62. РФ за формою державного правління є:
а) президентською республікою; б) парламентською республікою; в) президентсько-парламентською республікою; г) парламентсько-президентською республікою.
63. Референдум про внесення поправок у Конституцію Республіки Білорусь, що знімають обмеження на кількість президентських строків відбувся:
а) 10 липня 1994 р.; б) 24 листопада 1996 р.; в) 9 вересня 2001 р; г) 17 жовтня 2004 р.
64. Першим президентом Республіки Молдова був:
а) Н.Тімофті; б) М.Снегур; в) П.Лучинський; г) В.Воронін.
65. Вибори президента у парламенті Республіки Молдова відбувалися з:
а) 2001 по грудень 2016 рр.; б) 1991-1994 рр.; в) 1996-2001 рр.; г) 1998-2001 рр.
66. Інститут президенства у Казахстані виник:
а) 24 квітня 1990 р.; б) 24 серпня 1991 р.; в) 1 грудня 1991 р.; г) 29 квітня 1995 р.

67. Н.Назарбаєв офіційно отримав статус Першого Президента Республіки Казахстан – лідера нації:
а) 29 квітня 1995 р.; б) 10 січня 1999 р.; в) 15 червня 2010 р.; г) 23 грудня 2010 р.
68. І.Карімов був президентом Узбекистану з:
а) 1991-1999 рр.; б) 1994-2002 рр.; в) 1991-2016 рр.; г) 1991-2017рр.
69. Статус довічного президента Республіки Туркменістан С.Ніязов отримав в:
а) 1991 р.; б) 2001 р.; в) 2002 р.; г) 2005 р.
70. У якій із країн Центральної Азії відсутня посада прем'єр-міністра?
а) Казахстані; б) Таджикистані; в) Узбекистані; г) Туркменістані.
71. Першим президентом Республіки Киргистан був:
а) А.Акаєв; б) К.Бакієв; в) Р.Отумбаєва; г) А.Атамбаєв.
72. Президент Республіки Таджикистан є главою:
а) лише держави; б) лише виконавчої влади; в) лише верховним головнокомандувачем; г) і держави, і виконавчої влади.
73. Згідно Конституції 1995 р. Грузія – :
а) президентсько-парламентська республіка; б) парламентсько-президентська республіка; в) парламентська республіка; г) президентська республіка.
74. Президент Грузії є главою:
а) лише держави; б) лише виконавчої влади; в) лише верховним головнокомандувачем; г) і держави, і виконавчої влади.
75. У якій із країн пострадянського простору президентська влада сформувалася на основі спадкового принципу (від батька – до сина)?
а) Таджикистані; б) Туркменістані, в) Вірменії; г) Азербайджані.
76. До парламентської або парламентсько-президентської республіки тяжіє монархічний проект:
а) Ю.Топчія; б) О.Зозулі; в) І.Каганця; г) М.Малишка.
77. Державну модель України у формі клясократичної дідичної монархії обґрунтував:
а) С.Томашівський; б) В.Липинський; в) В.Кучабський; г) М.Міхновський.
78. Інститут президенства в Україні виник у
а) 1990 р.; б) 1991 р.; в) 1994 р.; г) 1996 р.
79. Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає:

- а) укази та розпорядження; б) інструкції та накази; в) директиви; г) ухвали.
80. Україна за формою правління є:
- а) парламентською республікою; б) президентською республікою; в) президентсько-парламентською (змішаною) республікою; г) парламентсько-президентською республікою.
81. Яким є правовий статус Президента України відповідно до чинної Конституції?
- а) глава держави і виконавчої влади; б) глава держави; в) глава виконавчої влади; г) глава законодавчої влади.
82. Президент України:
- а) обирається Верховною Радою України; б) обирається громадянами України; в) призначається Кабінетом Міністрів України; г) призначається Прем'єр-міністром України.
83. Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг віку:
- а) 18 років; б) 25 років; в) 30 років; г) 35 років.
84. Головою Ради національної безпеки й оборони України за посадою є:
- а) міністр оборони України; б) голова Служби безпеки України; в) Прем'єр-міністр України; г) Президент України.
85. Під час виборів Президента України діє:
- а) мажоритарна система відносної більшості; б) мажоритарна система абсолютної більшості; в) змішана виборча система; г) пропорційна виборча система.
86. Одна й та сама особа не може бути Президентом України:
- а) не більше одного строку; б) не більше двох строків; в) не більше трьох строків; г) законодавством не регламентовано.
87. Президент України обирається на:
- а) 10 років; б) 7 років; в) 5 років; г) 4 роки.
88. Вибори Президента України проводяться у:
- а) жовтні; б) листопаді; в) грудні; г) березні.
89. Ким приймається рішення про усунення з поста Президента у порядку імпічменту:
- а) Верховною Радою; б) Верховним Судом; в) Конституційним Судом; г) народом на референдумі.
90. З якого моменту новообраний Президент України вступає на пост:

а) з моменту опублікування офіційного оголошення результатів виборів; б) з моменту обрання; в) з моменту прийняття присяги; г) через 30 днів після офіційного оголошення результатів виборів.

91. Звання Президента України:

а) зберігається на весь строк виконання президентських повноважень; б) зберігається довічно; в) зберігається довічно, якщо тільки Президент не був усунений з поста у порядку імпічменту; г) зберігається довічно, навіть якщо Президент був усунений з поста у порядку. Імпічменту.

92. Церемонія вступу на пост глави держави називається :

а) інаугурацією; б) конфірмацією; в) промульгацією; г) кодифікацією.

93. Імпічмент – це усунення Президента з посади:

а) через недовіру до його політики з боку депутатів; б) при зміні складу Верховної Ради; в) за скоєння державної зради або іншого злочину; г) скоєння будь-якого злочину.

94. У разі дострокового припинення повноважень Президента України його обов'язки тимчасово виконує:

а) Голова Конституційного Суду; б) Голова Верховної Ради; в) Прем'єр-міністр України; г) Голова Адміністрації Президента.

95. Президентом України може бути обраний:

а) будь-який громадянин України, який на момент виборів досягнув віку 35 років; б) будь-яка особа, яка проживає на території України останні 10 років і на момент виборів досягнув віку 35 років; в) громадянин України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає в Україні протягом 10 останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою; г) громадянин України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає в Україні протягом 10 останніх перед днем виборів років.

96. Остаточне рішення про усунення Президента з посади в порядку імпічменту приймається:

а) на референдумі; б) більшістю від конституційного складу Верховної Ради України; в) не менш як 2/3 від конституційного складу Верховної Ради України; г) не менш як 3/4 від конституційного складу Верховної Ради України.

97. Із запропонованих варіантів відповідей виберіть правильний:

а) уряд в Україні відповідальний тільки перед президентом; б) уряд в Україні відповідальний тільки перед парламентом; в) уряд в Україні відповідальний тільки перед Конституційним судом; г) уряд в Україні відповідальний перед президентом і підзвітний парламенту.

98. Закон “Про вибори Президента України” прийнято Верховною Радою:

а) 5 березня 1991 р.; б) 5 липня 1991 р.; в) 24 серпня 1991 р.; г) 1 грудня 1991 р.

99. Дочасні президентські вибори в Україні відбулися в:

а) 1991 р.; б) 1994 та 2014 рр.; в) 2004 р.; г) 1999р.

100. Сучасна Україна згідно Конституції є:

а) демократична держава; б) правовова держава; в) соціальна держава; г) демократична, правова, соціальна держава.

Програмові вимоги

1. Монархія як форма державного правління: сутність та різновиди.
2. Інститут глави держави в абсолютній монархії.
3. Статус монарха в дуалістичній монархії.
4. Інститут глави держави в сучасних парламентських монархіях.
5. Інститут монархії в Омані та Саудівській Аравії.
6. Інститут монархії у Великобританії: політологічний аналіз.
7. Статус монарха у Данії, країнах Бенілюксу та Іспанії.
8. Порядки спадкування та системи престолонаслідування у сучасних монархіях: порівняльний аналіз.
9. Салічна система престолонаслідування.
10. Кастільська система престолонаслідування.
11. Австрійська система престолонаслідування.
12. Швецька система престолонаслідування.
13. Мусульманська система престолонаслідування.
14. Племінна система престолонаслідування: зміст та особливості.
15. Вибори монарха як специфічна форма вступу на посаду глави держави.
16. Інститут регентства у функціонуванні сучасних монархій.
17. Генерал-губернатор як глава держави: роль і функції (на прикладі Австралії, Канади).
18. Вступ на посаду глави держави у монархічних політичних системах.
19. Процедура заміщення глави монархічної держави: історична ретроспектива та сучасні реалії
20. Монархічна традиція у становленні інституту глави держави в Україні.
21. Зміст, ознаки та типологія держав з республіканською формою правління.
22. Нетипові форми правління у сучасній державі.
23. Становлення та теретичне обґрунтування інституту президентства.
24. Інститут глави держави у президентській республіці: конституційно-правовий статус та повноваження.
25. Статусно-функціональні особливості глава держави у парламентській республіці.
26. Президент у напівпрезидентській республіці: відмінність статусу та функцій.

27. Передумови та причини становлення інституту президентства.
28. Інститут президентства у США: генеза та розвиток.
29. Інститут президентства у ФРН.
30. Особливості функціонування глави держави у Швейцарії.
31. Характеристика посади президента в напівпрезидентських республіках: Фінляндія, Франція та Португалія.
32. Ознаки латиноамериканської моделі президентства.
33. Афро-азіатська модель президентства, її ознаки.
34. Ознаки європейської моделі президентства.
35. Президент і прем'єр-міністр: характер взаємовідносин.
36. Президент і органи місцевого управління: специфіка відносин у країнах з різними системами правління.
37. Взаємовідносини президента і парламенту у парламентській системі правління.
38. Особливості взаємовідносин між президентом і парламентом у президентській системі правління.
39. Відносини “президент — парламент” у напівпрезидентській республіці.
40. Парламентський контроль за діяльністю президента.
41. Форми комунікацій між президентом і парламентом.
42. Президенти позапартійні, партійні і надпартійні (на прикладах країн).
43. Президент і вищі судові органи.
44. Роль президента у сфері зовнішньої політики в президентській республіці.
45. Роль президента у сфері зовнішньої політики у парламентській республіці.
46. Роль президента у сфері зовнішньої політики в напівпрезидентській республіці.
47. Функції президента як верховного головнокомандувача збройних сил.
48. Президент і монарх: порівняльний аналіз функцій і ролі в державі.
49. Концепція президента-арбітра.
50. “Режим особистої влади” президента, його сутність (на прикладі Франції).
51. Контрасигнування як засіб забезпечення компетенції повноважень глави держави.
52. Президент і формування державного апарату в американській

моделі президентства.

53. Роль президентства у формуванні державного апарату в напівпрезидентській системі європейського типу.
54. Посада віце-президента: сутність і функції в суспільному житті.
55. Президент і органи місцевого управління: специфіка відносин.
56. Парламентський контроль над діяльністю президента у президентській республіці (на прикладі США).
57. Парламентський контроль над діяльністю президента в напівпрезидентській республіці (на прикладі Франції).
58. Особливості вступу на посаду глави держави у республіканських моделях.
59. Інститут відповідальності президента як глави держави: зміст та форми.
60. Вето президента: зміст та види.
61. Вимоги до кандидатів на посаду президента: порівняльний аналіз.
62. Непрямих виборів глави держави: види та характеристика.
63. Особливості прямих президентських виборів.
64. Інститут імпідменту в сучасній політичній практиці.
65. Основні типи президентських виборів, їх характеристика..
66. Основні політичні і конституційні норми для кандидата на посаду президента.
67. Роль політичних партій у виборах президента.
68. Впровадження інституту президенства в СРСР як передумова виникнення президентської влади на пострадянському просторі
69. Формування інституту президентства у балтійських республіках.
70. Конституційно-правовий статус та повноваження глав держав Балтії: порівняльний аналіз.
71. Становлення інституту президентства у РФ, республіках Білорусь та Молдова.
72. Повноваження та функції президентів РФ, республік Білорусь та Молдова: відмінність статусу.
73. Особливості становлення інституту президенства в Республіках Центральної Азії.
74. Конституційно-правовий статус та повноваження президентів Казахстану, Киргистану, Таджикистану, Туркменістану та Узбекистану: порівняльний аналіз.
75. Формування інституту президентства країн Закавказзя.

76. Конституційно-правовий статус та повноваження глав держав: Грузія, Вірменія, Азербайджан.
77. Історичний розвиток глави держави в Україні: республіканська традиція.
78. Виникнення та етапи становлення інституту президенства в пострадянській Україні.
79. Вибори та конституційні засади обрання Президента України.
80. Закон України “Про вибори Президента України”, його зміст.
81. Функції глави держави у сучасній Україні.
82. Вимоги до кандидатів на посаду Президента України.
83. Дострокове припинення повноважень Президента України: правова база та конституційні механізми реалізації.
84. Дочасні вибори президента у функціонуванні інституту президенства в Україні: причини, умови, результати.
85. Конституційно-правовий статус Президента України за Конституцією 1996 р. та конституційних змін 2004 р.
86. Президент України в системі органів державної влади.
87. Індексний аналіз оцінки президентської влади: світ і Україна.
88. Структура президентської влади в Україні.
89. Конституційний статус РНБО України.
90. Функції та структура Адміністрації Президента України.

Рекомендована література

1. Алексєєнко І. Г. Дослідження монархічної традиції в формах правління пострадянський республік. *Грані*. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. 2010. №4. липень-серпень.
2. Бабічев Є. Р. Повноваження Президента України в контексті конституційного права: зміст та динаміка. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Серія “Питання політології” 2014. №1091. С. 56-61.
3. Батенко Т. Королі СНД: портрети 20 президентів (тенденції та закономірності розвитку в пострадянському просторі). Львів, 2002.
4. Баргілевич М. І. Шляхи вдосконалення процедури імпічменту Президента в Україні крізь призму досвіду зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2016. Випуск 36. Т.1. С. 37-41.
5. Белов Д. М. Порівняльно-правовий аналіз інституту президенства України та Франції. К., 2005.
6. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. Посібник. К., 2000.
7. Бурчак Ф. Г. Президент України. К., 1997.
8. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії і практики. Запоріжжя, 2005.
9. Бостан С. К. Класифікація поліархічних форм державного правління. *Влада. Людина. Закон*. 2012. №1 (108). С. 14-18.
10. Вибори Президента України. 1999: Інформаційно-аналітичне видання. К., 2000.
11. Вибори Президента України: Інформаційно-аналітичне видання. 2004. К., 2005.
12. Давимука С., Колодій А., Кужелюк Ю., Харченко В. Політичні режими сучасності та перехід до демократії. Львів, 1999.
13. Даниляк О. Порівняльний аналіз механізмів стримування і протидії між Президентом, парламентом та Урядом у владних моделях 1996 та 2004 рр. *Вісник НАДУ*. Політологія і право. 2011. С. 174-181.
14. Дмитренко М. А. Лекції з політології: інститут президенства. Навчально-методичний посібник. К., 2010.
15. Жалій Т.В. Правовий статус глав держав в Україні та РФ: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія юридичні науки. 2013. Випуск №1. С. 14-18.
16. Зеленько Г. Контексти політичного лідерства на постсоціалістичному просторі. *Політичний менеджмент*. 2006. С. 136-146.

17. Зеленько Г. Політичне лідерство в країнах Центрально-Східної Європи: дилема раціональності і легітимності. *Політичний менеджмент: Спеціальний випуск*. 2007. С. 97-107.
18. Зелінська М. Інститут президенства в Україні в контексті конституційної реформи. *Політичний менеджмент*. 2006. №3.
19. ЗіллерЖак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. К., 1996.
20. Інститут президенства. Хто є хто: Політичний довідник. Упор.: Романюк А., Скочиляс Л., Шведа Ю. Львів, 1999.
21. Іскакова Г. Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи. *Політичний менеджмент*. 2007. №3. С. 128-134.
22. Кармазіна М. Деякі особливості президенства на пострадянському просторі (1991-2004). *Політичний менеджмент*. 2005. №3. С. 28-41.
23. Кармазіна М. Інститут президенства: походження та сутність феномена. *Політичний менеджмент*. 2004. №3. С. 36-50.
24. Кармазіна М. Президенство: український варіант. К., 2007.
25. Коломієць Ю. М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. Харків, 1998.
26. Коломієць Ю. М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії. Харків, 1998.
27. Колюх В. Невідповідність і недоторканість як принципи конституційного статусу глави держави. *Віче*. 2015. №5. березень.
28. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К., 1996.
29. Конституція України. К., 2006.
30. Кохановський В. В. Інститут Президента в Україні та конституційно-правове закріплення строку його повноважень та способу обрання. *Часопис Київського університету права*. №3. 2011. С. 113-116.
31. Кудряченко А.І. Чотирнадцять президентів. Порівняльний аналіз систем влади держав Центральної та Східної Європи в контексті вітчизняного досвіду конституційної реформи. *Віче*. 2006. №21-22. С. 26 – 28.
32. Кучма Л.Д. Україна не Росія. Повернення в історію. К., 2004.
33. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене. К., 2004.

34. Литвин В. Подвійна виконавча влада: теорія та практика європейського напівпрезиденталізму. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2009. №3. С. 25-33.
35. Литвин В. Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2011. №4. С. 140-149.
36. Мартинюк Р. С. Положення Президента України в системі поділу влади: політико-правовий аспект. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2005. Випуск 5. С. 113-120.
37. Мироненко П. В. Форма правління: політичні трансформації на зламі століть. К., 2014.
38. Москалюк М. Інститут президентства в Україні та Чеській Республіці: порівняльний аналіз. *Політичне життя*. 2017. №4. С. 36 – 42.
39. Москалюк М. Президентство в Україні: проблеми інституційного становлення, розвитку та функціонування. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка*. 2017. №5-6 (41-42). С. 79–89.
40. Москалюк М. Інститут президентства в сучасних політичних системах: конституційно-правові, статусно-рольові та владно-функціональні характеристики. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка*. 2018. №5 (49). С. 72–84;
41. Москалюк М. Інститут президентства України в контексті політичних криз 2004 та 2013–2014 рр.: фактори впливу і трансформації. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Думка*. 2018. №6 (50). С. 112–123.
42. Москалюк М. Моделі президентського правління. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2018. №12. Т.1. С. 113 - 123.
43. Москалюк М. Неформальні практики у функціонуванні інституту президентства України (1991 – 2014 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2019. Вип.13. С. 119-128.

44. Москалюк М. Інститут президентства України у вітчизняних політологічних дослідженнях. *Вісник Прикарпатського університету*. Політологія. 2019. Вип.14. С.114-119.
45. Москалюк М. Президентство в країнах Балтії: порівняльний аналіз інституалізації та статусно-функціональних особливостей. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. № 40. С. 188-192.
46. Озріх М. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління. *Право України*. 2009. №10. С. 72-77.
47. Плахотнюк Н.Г. Інститут президенства в Україні: становлення та розвиток: монографія. К., 2014.
48. Погорілов В. Інститут президенства в Україні. *Політичний менеджмент*. 2004. №6. С. 179-180.
49. Поліщук О.С. Конституційно- політична модернізація інституту президенства в Україні. *Вісник ХНУ ім. В.М. Каразіна*. 2013. Серія “Питання політології”. №1073. С. 19-25.
50. Протасова В. С. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди. Харків, 2007.
51. Проблеми конституційного транзиту в Україні / С. О. Янішевський, О. А. Фісун [та ін.]; за ред. В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. К., 2011.
52. Процик І. Суспільно-політичні передумови запровадження інституту президентства в Україні на початку 90 рр. XX ст. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZT-NPU/Ist/2009_2/materialy/2009_2/Protsyk.pdf.
53. Ремізов А. Гібридний політичний режим: деякі проблеми концептуалізації. *Український науковий журнал. Освіта регіону*. 2012. №3. С. 60 – 67.
54. Романюк А. Порівняльний аналіз інституту президенства в країнах Центрально-Східної Європи. *Український науковий журнал. Освіта регіону*. 2012. №3. С. 67 – 72.
55. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів, 2004.
56. Романюк А. С. Політичні інститути країн Центрально- Східної Європи : порівняльний аналіз / А. С. Романюк, В. С. Литвин, Н. В. Панчак-Бялоблоцька; за заг. ред. А. С. Романюка. Львів, 2014.

57. Романюк О. Транзитивні демократії (про визначення характеру політичних режимів перехідних суспільств). *Людина і політика*. 2004. №2 (32). С. 23-30.
58. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. Пер. з 2-го англ. вид. К., 2001.
59. Серьогіна С. Сутність інституту глави держави та його еволюція у світовій державно-правовій практиці. *Вісник академії правових наук*. 2000. №4.
60. Скрипнюк В. М. Розвиток системи державної влади в Україні: конституційно-правові аспекти: монографія. К., 2010.
61. Сухонос В. В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія. Суми, 2011.
62. Сухонос В. В. Інститут глави держави в умовах республіки: конституційно-правові та історико-теоретичні аспекти: монографія. Суми, 2013.
63. Сухонос В. В. Монархія як форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти. Суми, 2010.
64. Сухонос В. В. Вплив інституту глави держави на монархічну форму правління. *Часопис Національного університету "Острозька академія"*. Серія "Правознавство". 2013. №1 (7). С. 1-14.
65. Сухонос В. В. Вибори глави держави в умовах демократії. *Вісник ЦВК*. 2009. №2-3 (16-17). С. 92-97.
66. Сухонос В. Інститут глави держави в Україні 1917-1921 рр. *Вісник ЦВК*. 2008. №4 (14). С. 78 – 84.
67. Харченко О. В. Напівпрезидентська форма правління: становлення і розвиток. К., 2008.
68. Шатілов В .А. Інститут президенства в системі державної влади України. К., 2004.
69. Шипунов Г. В. Авторитарний режим у Білорусі: історія становлення. *Грані*. 2014. №9 (13). С. 92-99.
70. Якушик В. Різновиди політичних режимів. *Віче*. 2005. №9.